YOKLUK BİLGİSİ
ve
SAKLI SIRLAR



Hazırlayan
İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı - cilt :

2012

بِسْــمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد

وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

"Ey insanlar eğer öldükten sonra dirilmekten kuşkuda iseniz (bilin ki) biz sizi (önce) topraktan, sonra nutfe(sperm)den, sonra alaka (embriyo) dan, sonra biçimlenen ve biçimlenmeyen bir çiğnem et parçasından yarattık ki, size (kudretimizi) açıkça gösterelim. Dilediğimizi belirtilmiş bir süreye kadar rahimlerde tutarız, sonra sizi bir bebek olarak çıkarırız. Sonra güç (ve kabiliyetler) inize ermeniz için (sizi büyütürüz). İçinizden kimi (henüz çocukken) öldürülür, kimi de ömrün en kötü çağına(ihtiyarlığa) itilir ki, bilirken bir şey bilmez hale gelsin **(çocukluğundaki gibi bedence ve akılca güçsüz bir duruma düşsün).** Yeri de kurumuş, ölmüş görürsün. Fakat biz onun üzerine suyu indirdiğimiz zaman titreşir, kabarır ve her güzel çifti bitirir."

(Hac, 5)

İçindekiler

VARLIK VE YOKLUK

“Varlık” kelimesinin en zengin ve en derin anlamına Arapçada rastlamaktayız (ve-ce-de) fiilinden gelmektedir, Vücûd, vicdan, vecd ve vücd mastarlarını üreten (ve-ce-de)’nin anlamı, **“bulmak”**tır.

Vücûd kavramının diğer manası da, beş duyu ile idrâk edilen, bulunan ve belirlenen şey demektir. Bu anlamda beş duyu vasıtasıyla algılanan şeyler vardır, diyebiliriz. Hâlbuki beş duyu ile bilemediğimiz, ama akla göre var olan varlıklar da vardır.[1]

Mutlak varlık, Allah Teâlâ’dır. Allah Teâlâ, her şeyi yaratan ve yok edendir.

Var oluşun sebebi ve dayanağı Allah Teâlâ’dır. Yaratma, Allah Teâlâ’nın kendini göstermesi, kendini gerçekleştirmesidir. Yaratma, onun için güç değildir. Allah Teâlâ, bu varlık dünyasını yaratmadan önce başka varlık dünyaları yaratmıştır; bu içinde yaşadığımız varlık dünyasının yok olmasından sonra da, yeni yaratmalarına devam edecektir.

Allah Teâlâ, diğer varlıkları yaratmış ve zamanın içine atmış ve onun içindeki varlıkları da **“varlık”** ve **“yokluk”** ile karıştırmıştır.

---

[1] Bayraktar Bayraklı, Mukayeseli Eğitim Felsefesi Sistemleri, İst.2002, s. 92

Buna göre varlık meselesinde cevaplandırılması gereken ilk sorulardan biri, Allah Teâlâ dışındaki varlığın gerçekten var olup olmadığıdır.

Varlık, var'mı dır; yoksa algıladığımız varlıklar yok mudur?

Üzüme bakıyor, şarabı görüyorum yok'a bakıyorum açıkça var'ı görüyorum.[2]

Yokluk'u düşünmek çok zor bir konudur. Aslında yokluk, var olmanın yeni bir şeklidir. Başka varlığa dönüşmek çoğu kez yok olma olsa da, yeni oluşum da, yokluktan var olma gibi bir şeydir.

"Ayniyyet nedir?

Ayniyyet yokluk ile bilinir. Seni bu Dünya meşgul etmesin. Kesreti (bu dünya ve ondaki her şeyi) perde görüp kendini perdelenmiş sanmayasın. Her işi Hakk'la hak edesin. Memur ettiğimiz işi, Allah Teâlâ'ya kul olma meselesi bilip, kendini mânevî yükselmeden halî saymayasın." [3]

Bu yokluk ve varlığın arasında mutlak varlığın Allah Teâlâ olduğunu bilen insan nefsine

---

[2] Mesnevi c.III, b.4541

[3] YARAR, Cezair, Mektubât-ı Hasan Sezâî, İstanbul, 2001, s.77, 37. mektup

pay çıkarmayıp, Allah Teâlâ'ya varlığı kendine yokluğu tercih etmelidir. Bu şekilde huzuru ve hakikâtin yüksek mertebelerine erer.

Ey padişah, ben senin ulu kapında sığınak bulmuşum,

Senin katına yüzüm kara gelmişim,

Dört nesne getirdim ki, bunlar senin ihsan hazinende yoktur:

Yokluk, isyan, güçsüzlük ve günah getirmişim.[4]

Bir adam yokluğa erişir, kendisine yokluğu ziynet edinirse, o adamın, Hz. Muhammed Mustafa sallallâhü aleyhi ve sellem gibi gölgesi olmaz. **"Yokluk benim iftiharımdır"** sırrına ziynet yokluktur. Bu çeşit adam, mumun alevi gibi gölgesizdir. Mum, baştan aşağı alevden ibarettir. Gölge onun çevresine uğrayamaz. Mum kendisinden de kaçtı, gölgeden de. Mumu dökenin isteğine uydu, ışığına sığındı.

Mumu döken muma der ki; Seni yok olman için döktüm. O da, ben yokluğa kaçtım diye cevap verir. Bu var olan ışık, lazım bir ışıktır, geçici ve arızi ışık gibi değil.

---

[4] Kâtip Çelebi, Mizânü'l Hakk fî İhtiyâri'l Ahakk, hzl. Orhan Şaik GÖKYAY, İst,1980, s. 39

8 Yokluk Bilgisi

Mum ateşe tamamı ile yok oldu mu artık ondan ne bir eser görürsün ne bir ışık! Suret ateşi karanlığı gidermek için mum suretinde durur. Beden mumu şu görünen mumun aksinedir; yok oldukça can nuru artar. Bu ebedi ışıktır, mumsa geçici. Can mumunun alevi, Allah Teâlâ'ya aittir. Ateşten meydana gelen şu ateş, nur olduğundan geçici gölge, ondan uzaklaşmıştır. [5]

Yokluk haline kavuşmak için, istekleri terk edip ve arzularından ayrılmak gerekir. Böylece yokluğun içine düşen varlığın yokluk olduğunu Allah Teâlâ'dan başkası olmadığı ve O'na muhtaç olduğunu görür.[6] Yokluk haliyle bütün şeylerde Allah Teâlâ'nın varlığı açığa çıkar.[7]

Yokluğun zevkini suda görürüz. Tad ve renkten kendini arî kıldığı için hiç bıkılmadan devamlı içilmek istenir. [8]

---

[5] Mesnevi c.V, b.673–683

[6] Abdülhakîm-i Arvâsî kaddesellâhü sırrahu'l azîzin görüşü;

"Varlık ile yokluğun sürekli birbirini takip ettiği yâni, bir var imiş bir yok imiş mealindeki bu âlemde, her şey Allah Teâlâ'nın varlığının bir alâmeti olduğudur."

[7] **"Ben kendi görüşümle yapmadım"** (Kehf 82)

[8] Su hakkında, Hattat Azız Efendi buyurdu ki;

"Bak Azîz'im, Allah Teâlâ işte bunu renksiz

Hızır, gemiyi kötü kişilerin ellerinden kurtarabilmek için deldi, kırdı. Mâdemki kırık gemi kurtuluyor, sen de kırıl! Emniyet yoksulluktadır, yürü yoksul ol. Madeni olan ve madenden birkaç parası bulunan dağ, külünk, kazma yaraları ile paramparça oldu.[9]

Bâtın'ın, Hakk'ın bir yüzü.
Zâhir'in ise, Hakk'ın aletidir.[10]

İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi Hazretleri bu konuda buyurur ki;

"Yok olunur, var olunur."

"Yok olun. Yok olursanız, Allah Teâlâ var olur."

"Gardaşlarım! Nâci denilen fırka sizlersiniz. Bakarsınız bazı kişiler tarîkata giriyorlar. Çok geçmeden acayipten garaipten bahsetmeye kalkışıyorlar. Kendilerinin bir adam olduklarını zannediyorlar. Fakat büyük kim, küçük kim, o sonra belli olur. Bizim tarîkatımıza gelen kimse uzun yıllar çalışır. Ancak kendi küçüklüğünü (yokluğu-

---

yaratmış. Eğer rengi olsaydı bıkılabilirdi. Hâlbuki renk ve tad vermeden yaratmış, onun için hiç bıkılmıyor, hiç kanılmıyor." (Ken'an Rifâî, Sohbetler, s. 59)

[9] Mesnevi c.IV, b.2756–2758

[10] Selim Divane, Sadıkların Müşkillerinin Anahtarı, s.94

nu) **fark eder. Yetmez mi bu fark. Çünkü keramet** (varlık) **kulu Allah Teâlâ'dan uzaklaştırmaya yarar.**[11] **İnsan, Ahlak-ı Muhammedi ile ahlaklanmalı kuldan istenen budur. İnsan ile ebedi âleme gidecek kazanç da budur.**[12]

---

[11] Ebû Saîdi'l-Kurâşî'den rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir:

"Nebilerin uğradıkları musibet, vahyin kesilmesi; Evliyaların uğradıkları musibet, kendilerinden keramet zuhur etmesi; müminlerin musibetleri ise, ibadetlerinde kusur etmeleridir." (KARABULUT, Ali Rıza, Kayseri'de Meşhur Mutasavvıflar, Kayseri, 1984, s.61)

[12] Yokluk, Ahmet Âmiş kaddesellâhü sırrahu'l azîz Efendinin buyurduğu gibi;

"Şeriatı tut (mak)**, hakikati yut** (mak)**"** tır.

Üstat Abdülâziz Mecdi Efendi derdi ki; Bir gün mürşidim Ahmet Amiş kaddesellâhü sırrahu'l azîz Efendi:

"Mecdi, sakın sırrı fâş (açığa vurma) etme!" dedi.

'Acaba bir şey mi yaptım?' Diye korktum. Benim korkumu gidermek ve bir hakikati bildirmiş olmak için buyurdular ki;

"**Edemezsin ki, edilemez ki! Ruhunu ortaya at, fâş et, anlat bakalım. Edemezsin. İşte O da öyledir."**

Bununla ilgili olarak Abdülâziz Mecdi Efendi demiştir ki;

"Cenabı Hak sırr-ı vahdetin gizlenmesini is-

"Bir gün bize iki kimse geldi.

"İsmail Efendi, sen bu şeyhliği buldun mu? Çaldın mı? Aldın mı? Dediler.

"Bende onlara; ne buldum, ne çaldım, ne de aldım. Hini sabavetimden beri, kendimi bir yokluk içinde ve yok bilirim; dedim." Onlar;

"Haydi, İsmail Efendi, imtihanı kazandın dediler."

Eskiden tarîkata intisap için gelenlere, şeyhler ilkönce şunu telkin ederlerdi.

---

ter ve bu işi sayısı sınırlı kullarıyla idare eder. İrşat (hidayet)ve idlâl (dalâlet) hep kendisindendir." (ERGİN, a.g.e. s. 238–239)

Allah Teâlâ yolunun taliplerinden biri, bir velîye yalvarır:

"Ne olur, bana tasavvufu öğret! Ne olur, bana marifetullahı anlat!" Rabbin velîsi tebessüm eder:

"Peki, ama önce sen bir aksır!" der. Adam şaşkınlıkla cevap verir:

"Aksırmam gelmedi ki, nasıl aksırayım?.."Velî sükûnetle cevap verir:

"İşte nasıl aksırman gelmeden aksıramazsan, Marifetullah da Hakk tarafından kula verilmedikçe anlaşılamaz, sözle Öğrenilemez. Bunun için "şeriatı tut hakikati yut" demişler." (BURGAY, Hasan, Hazreti Muhammed (s.a.v.)'in Varisleri, Ankara, 1994, s.5)

"Gardaşım, yüz sene önce sen var mı idin? Yüz sene sonra var mı olacaksın?"

Sorulara hayır cevabını veren ihvana;

"Gardaşım, iki yokluğun arasında olan da ne varlık olursa sen O'sun. Buna göre hareket et."

Yokluk tevhit mertebesinin başlangıcı ve sonudur. **Tarîkat yok'tan, var'a giden bir yolculuktur.**

Hz. MEVLÂNA'NIN GÖRÜŞLERİ

Hz. Mevlânâ kaddesellâhü sırrahu'l azîz, varlık ve yokluk meselesini şöyle kurmaktadır: Yokluk, insanda bir ihtiyaç olarak ortaya çıkar. Bu ihtiyaç çok yönlüdür. Bir yönü de, insanın ham kabiliyetlerle dünyaya gelmiş olması sebebiyle olan ihtiyacıdır. İnsan, imkânlar yani sonradan olabilecek ârizi sıfatları taşıyabilecek varlıkdır. İçinde var olan tohum hakkındaki kabiliyetsizleri geliştirebilecek bir imkâna sahiptir. İşte, insan imkânlarını kullanıp, varlığını geliştirir ve zenginleştirir.

"Bizi yokluktan ciğeri yanmış, susamış bir halde sen var ettin de gözümüzü şu devlet çeşmesine diktin" diyen Hz. Mevlânâ'ya göre, insandaki susamışlık denen ihtiyacı, **"tüm varlık"** dediği İlâhî aşk yaratmaktadır. İnsanı halden hale koyan, değiştiren ve ge-

liştiren varlığın en büyük noktası olan ilâhî aşktır.

Mevlâna kaddesellâhü sırrahu'l azîz mesela; armut ağacını, benlik için bir motif olarak kullanır. **Armuttan, yani benlikten inmesini tavsiye eder.** Varlığından, benliğinden inmedikçe doğru göremezsin, şaşarsınız. Benliğinden indin mi, düşüncen de düzelir, gözün de doğru görür; sözün de doğrudur. İşte o zaman terk ettiğin o benlik ağacının dalları, yedinci gökte bir baht ağacı olur. Ondan indin mi, Allah Teâlâ rahmetiyle o ağacı değiştirir. Görüldüğü gibi, Mevlâna insan varlığını yok saymakla, varlık âleminde yer edineceğine işaret ediyor, halden hale geçirir ve daha da zenginleşirir. Varlık âleminin ötesine geçebilmek için, **"Buna benim gözümle bak!"** diyen Mevlâna'ya göre, aşk içinde aşkı seyretmek, varlıktan kurtulmayı, addan ve sandan vazgeçmeyi gerektirir.

Geçici, arık ve kararsız varlığın, ebedî Rabbin varlığından geldiğini hatırlatan Mevlâna, geçici varlık kendini ona ısmarladığı zaman ölümsüzlüğe erişir, görüşünü beyân etmekle, hedef göstermektedir. **"Kendine gel, varlığını bu yüceliğe feda et. İlâhî denizin avucuna gir, yok olmaktan kurtul. Varlığını sat, damladan vazgeç de incilerle dolu denizi satın al!"** öğüdünü vermektedir.

Diğer taraftan Hz. Mevlânâ, yoklukla varlık arasında çok ilginç bir ilişki kurmaktadır. Ona göre, Mi'râc edenlerle beraber olursa, onların safında durursa, yokluk bir Burak gibi onu alıp yücelere ağdırır.

Hz. Mevlânâ kaddesellâhü sırrahu'l azîzin anlayışında Mi'râc, mekân olarak göklere ağmak değildir. **Kamışı şekere ulaştıracak şey Mi'râc'tır.** Bu Mi'râc, buğunun göğe ağması değildir; ana karnındaki çocuğun bilgi ve duygu derecesine ağmasıdır. Böylece onun anlayışında, insan bilgilendikçe yücelir, o bilgi onun Mi'râc'ı olur. **Mutlak Varlık, yani Allah Teâlâ, yoklukta iş görür. Yoğu var edenin iş yurdu yokluktur.** Bu tıpkı şuna benzer. Hiç kimse yazılmış kâğıda yazı yazmaz. Fidanlığa yeniden fidan dikmez. Bir şey ekilmemiş yere tohum ekilir. Sen de bir şey ekilmemiş yer ol, yazı yazılmamış bir kâğıt kesil de, İlâhî öğretiyle şereflen ve o sana tohum eksin, diyerek insanın benlik ve parça-buçuk bilgilerden arınmasını istiyor. Mevlâna, dervişçesine varlığının başını kesmesini ve varlığından geçip yok olmayı isterken, **"Sen atmadın, attığın vakit"** (Enfâl, 17) âyetinin sırrını hedef almaktadır.

Hz. Mevlânâ'ya göre, dünyâ yokluktan korktuğundan yolunu sapıtmıştır. Aslında yokluk sığınılacak yerdir.

Bilgiyi nerede arayalım?

Varlığı bırakışta.

Elmayı nerede arayalım?

Elden vazgeçişte.

Böylece Hz. Mevlânâ'nın yokluk anlayışında hiçlik değil, yeni bir varlığa kavuşma, bir yücelme ve tazelenme vardır. Yokluktan korkma psikolojisi insanı yoldan çıkarır. Onun için bu korkuyu, dünya insanlığından gidermelidir. Hz. Mevlânâ, benliğine ancak geçici benliğinden sıyrılınca kavuşacağını, hakîkî benliğe, düşünce ve akılla varılamayacağını, ancak yok olmakla varılacağı öğüdünü vermektedir. Hz. Mevlânâ, insanın noksanlıklarını, yokluklarını, olgunluğu, bütün sanatların ve hünerlerin aynası olarak görmektedir. Elbise biçilip dikilmişse, terzi sanatını nasıl gösterir?

Zayıf hasta bulunmazsa, hekîm sanatını nasıl icra eder?

Bakırların horluğu, bayağılığı meydanda olmazsa, kimya nasıl görünür?

Diye sorular sormaktadır. Yokluk ve noksanlıklar, insanı araştırmaya itiyor. Tüm sanatlar, noksanlıkların giderilmesiyle ortaya çıkıyor. İnsanlardaki noksanlık, hamlık ve yokluklardan doğuyor**. Öyle ise, yokluk, varlığa, olgunluğa ve yücelişe gebedir.**

Hz. Mevlânâ'ya göre, zıddı meydana çıkaran şey onun zıddıdır. Bal sirke ile belirir. Kendi noksanını, yokluğunu gören kişi, olgunluğa on atla koşar. Kendini olgun sanan, bu zannı onu engelleyeceğinden Allah Teâlâ'ya koşamaz. İnsanın canında olgunluk vehminden daha kötü bir şey olmadığını söyleyen Hz. Mevlânâ, kendini görme gidinceye kadar gönül ve gözünden çok kanlar akacağını, İblis'in de **"Ben ondan hayırlıyım"** ifadesiyle değerini kaybettiğini öğütlemektedir.

Ona göre Allah Teâlâ'ya yakınlık, ne yücelere ağmaktır, ne aşağılara inmektir; varlık hapishanesinden kurtulmaktır. Yok olan için ne yukarı, ne aşağı, ne çabukluk, ne uzaklık ve ne de geç kalış vardır. **Allah Teâlâ'nın sanat tezgâhı yokluktadır.** Sen aldanmışsın, ne bileceksin yokluk nedir? Bir devlete, bir şerefe ulaşınca neşelenmenin tam tersi, onları kaybedince duyulan yokluktur. Bu tip adamın bütün varlığı yokluktur. Yoksulluk, horluk onun övüncüdür, yüceliğidir diyen Mevlâna, varlıkla yokluğu tamamen psikolojik bir boyutta aramaktadır.

Mevlâna, Allah Teâlâ'ya yalvarırken, varlık ile yokluk arasındaki farkı insanın mânevî yapısında arar.

"Allah Teâlâ'm! Sözün, harfin bittiği durağı cana göster. Göster de tertemiz can, başını

ayak yaparak o çok geniş yokluk alanına gitsin. O kadar geniştir ki, o yokluk alanı, bütün bu hayâl ve varlıklar hep oradan azık alırlar. Hayâller, yokluğa karşı pek dardır, ondan dolayı hayâl, gam sebeplerindendir. Varlık ise, hayâlden de dardır. Duygu ve renk âlemi ise, hayâl ve varlıktan da dardır, dapdaracık bir zindandır,"

Düşüncesini ileri süren Hz. Mevlânâ, varlığın yokluktan dolayı feryat etmediğini, tam tersine yokluğun varlığı kendinden uzaklaştırdığını, onun için sen;

"Yokluktan kaçıyorum deme; asıl senden kaçan odur. Görünüşte gel der, seni kendisine çağırır, ama iç yüzden kovuş sopasıyla seni sürer, kendinden uzaklaştırır. Varoluş, yoklukta gizlidir. Yokluk en yüce mertebedir. Onun için yok-yoksul kişiler yarışı kazanmışlardır; ödülü almışlardır. Önemli olan beden yokluğudur, dilencilik değil."

Mevlâna, yokluk âlemi ile varlık âlemi arasında bir yol ve sıkı bir ilişkinin olduğuna dikkat çekmektedir. Bu ilişki yeniden yaratmayı, sürekli oluşumu ve kâinattaki yenileşmeyi meydana getirmektedir. İnsanın beden ve psikolojik yapısında da aynı yenileşmeler, bu ilişkinin neticesinde olmaktadır. Mevlâna, bunu şöyle dile getirir: **"O yokluk çölünden, şu görünen âleme özlem-**

ler çeke-çeke, bölük-bölük kervanlar gelmede. Bu çölden her akşam, her sabah kervan üstüne kervan geliyor. Geliyor; biz geldik, nöbet bizim, artık sen git diye yerimizi-yurdumuzu alıyor. Çocuk, akıl gözünü açtı mı, baba tezce pılısını-pırtısını kağnıya yüklüyor. Oradan bu yana, bir ana cadde var; oradan buraya geliyorlar, buradan oraya gidiyorlar. İyice bak da gör, oturmuşuz da otururken gidiyoruz biz; yeni bir yere gidiyoruz biz; ama sen görmüyorsun. Sermâyeni bugün için değil, ileride bir şey yapmak için biriktirir, hazırlarsın. A yola tapan! Yolcu ona derler ki, yol alışı, gidişi ileriyedir. Gönül perdesi ardından da bıkmadan, usanmadan, soluktan soluğa hayâl sürüleri gelmededir. O düşünceler, hep bir fidanlıktan gelmeseydi, nasıl olurdu da hepsi de bölük bölük, gönül kaynağına koşmada. Testilerini doldurup giderler, boyuna belirirler, meydana çıkarlar; gizlenirler, izleri belirmez. Düşünceleri, gökyüzünün yıldızları bil! Bir başka göğün çevresinde döner onlar.”

Yokluk âleminden gönül aynasına her zaman hayâl ve düşünceler gelip-gitmekte olduğunu ileri süren Hz. Mevlânâ, bu geliş ve gidişlerin bir ilişkinin ifâdesi olduğunu vurgulamaktadır. Bu beyitlerde âlemin her an yokluktan var olduğunu, tasavvuf terimiyle

“gayb” âleminden **“ayn”** âlemine geldiğini ve gene o anda **“ayn”** âleminden **“gayb”** âlemine gittiğini, âlemin her an yeniden yeniye yaratıldığını, iç âlemde de bunun böyle olduğunu, yeni düşüncelerin, yeni hayallerin belirdiğini, adetâ oturduğumuz halde her an yeni bir yerde, yeni bir yaratık olarak gittiğimizi anlatıyor. Kâf Sûresi’nin 15. âyetinde **“İlk yaratılışta âciz mi kaldık? Hayır, ama onlar, yeni bir yaratılıştan şüphe içindeler”** ifadesini, sûfîler hem ölümden sonra dirilişe, yani âhiret âlemine delil olarak kabul ederler; hem de bunu her an yaratılışa işaret sayarlar ve bu tarzda yorumlarlar. Yenilik konusunda varlık ve yokluğu, Hz. Mevlânâ kadar derinlemesine inceleyen ve o düşünceyi düşüncesine yerleştiren birini bulmak çok zordur. O, yeniyi takip etmesini, eskiyi; kokmuş ve çürümüş şeyleri atmasını, yok etmesini şöyle tavsiye eder:

“Yeniyi al, ver eskiyi; çünkü her yılın geçen yıldan üç kere daha üstündür, daha fazla. Hurma fidanı gibi vergili, bağışlı olmazsan, var, eskiyi eskiye kat, yığ ambara. Eski, kokmuş, çürümüş şeyi, görmedik kişiye armağan götür.”

Mevlâna, yokluğun varlıktan önce geldiğini, başka bir ifâde ile yokluğun cevher, varlığın da araz olduğunu savunmaktadır.

“O kavuşma, ölümsüzlük içinde ölümsüzlük, varlık içinde varlık; fakat önceden o varlık, yokluk içindedir.”

Bu görüşüyle, Mevlâna Mülk Sûresi’nin 2. âyeti ile Bakara Sûresi’nin 28. âyetine işaret etmektedir. Mülk Sûresi’nde Yüce Allah Teâlâ önce yokluğu, sonra varlığı yarattığını ifâde etmektedir. Orada geçen **“Mevt,”** varlıkların ölümünü değil yokluğu; “Hayat” kavramı da varlığı ifâde etmektedir. Bunun böyle olduğunu Bakara Sûresi’nin 28. âyetinden öğreniyoruz.

“Siz yokken sizi var eden Allah’ı nasıl inkâr edersiniz? Sonra sizi O öldürecek, tekrar sizi O diriltecek.”

Ayette geçen birinci **“Mevt,”** yokluğu; birinci **“Hayy”** ise, varlığı; ikinci **“Mevt,”** ölümü; ikinci **“Hayy”** kavramı da âhirette yeniden yaratılışı ifâde etmektedir. Bundan anlıyoruz ki, yokluk da yaratılmıştır. Mevlâna, yeniden doğmak için yok olmak gerektiğini söylerken, her yok oluşun ardından bir yeniliğin doğacağını işaret etmekteydi.

“Kendine gel, tereddüt etme, önce yok ol, yokluğa daldıktan sonra, doğudan baş göster ve aydınlat.”

Mevlâna, neden yokluğa dalmasını istediğini açıklar. Birincisi beytin sonundaki **“yeniden doğma”** faaliyetidir, ikincisi de benliğin açı-

ğa çıkarılmasıdır. Çünkü ona göre benlik, düşünceyle açığa çıkmaz, yokluktan sonra açılır ve ortaya çıkar.

“Bu ben, düşünceyle nasıl açığa çıkar?

O ben, (fena) yokluktan sonra açılır, meydana çıkar.” [13]

---

[13] Bayraktar Bayraklı, Mukayeseli Eğitim Felsefesi Sistemleri, İst. 2002, s. 92–114 (özet olarak alındı)

YOKLUK BİLGİSİ’NE GİRİŞ

Küçüklere, **“Büyükler ne yaptıklarını bilirler”** diye öğretilmiştir. Büyükler, hep **“Yokluk Bilgilerin arttıkça ilerleyip yükseleceksin”** derlerdi. Müridde, sulûkünü bitirene kadar bu öğretilen görüşlerle, bitirip icâzetini almaya çalışır.

İrşadının daha ilk yılında şeyhler, halifeler ve müridler, çokta farkında olmadıkları, yokluk bilgisini görüp şaşırıp kalmaktadırlar. Daha sonra bu durumun, normal olduğunu düşünebilirler. Aslında yokluk bilgisinde tetkikler derinleştikçe, her makamda anlamayan birtakım kişiler olduğu fark olunur.

“Mürşid-i Kâmil”miş gibi, gerçekten de güvenilir dayanak” rolü oynayarak, kuruntularını ve **“seyr sorumluluğu”** yüklenen pek çok müteşeyyih vardır. Tembel ve kaba, yüksekten atılmış sözlerini korkak davranışlarıyla yalanlayanlar, yaradılışlarındaki boyun eğme eğilimleri nedeniyle vazifesini beceremeyen şeyhler sayılamayacak kadar çoktur. Bizler büyük bir aldırmazlık içinde maneviyat taliplerine, ne dediği anlaşılmaz eser verenlere, doğruyu dahi konuşamayan dil şeyhlerine söz söyletmeyi değer bulmuyoruz. Tekkelerde veya kendi zaviyelerinde dahi düzen kuramamış şeyhlerin, düzenleme usûllerini görüyor; sesi duyulmaz, sözü anlaşılmaz vaaz derslerini dinlemiştiriz.

Nefis Terbiyesinin her türlüsünde ve her düzeyinde yokluğa doğruliği gördükten sonra, bunun nedeninin, taliplerin seviyelerine göre yöneten, bilinmeyen kimi kurallardan kaynaklanabileceğini düşünülebilir.

İşte bir seyrdeki düzen içindeki taliplerin nasıl yükseldiklerine, yükseldikten sonra da ne olduklarına ilişkin araştırma yapmak gerekmektedir. Şimdi;

Zamanla nefis terbiyesinde her mürid, kendi yokluk bilgisi düzeyine doğru yükselme eğilimindedir.

Usûlü böyle ortaya koyduktan sonra, seyr makamları inceleyen, **"Nefis Terbiye Sistemini"**ni anlayabilir.

Makam, belli rütbe sıraları olan hususlar için kullanılır. Terbiyedeki usûl, tüm seyr makamları, dolayısıyla insan yapısının tümünü anlayabilmenin anahtarıdır. **Farklı olma özentisi içindeki birkaç kişi, Nefis Terbiyesinin dışında kalmaya çabalayabilirler,** ama ticaret, siyasa, devlet memurluğu, askerlik, din ve eğitim alanlarındaki herkes terbiyedeki makamlarla ilgilidir; hepsi de **"Yokluk Bilgisi"**nin etkisinden kurtulamamıştır.

Demek ki yeterince süre olduğu varsayıldığında her mürid, kendi yokluk bilgisi düzeyine ulaşır ve orada kalır. **"Seyrin Tamamlayıcı Usûlü"**ne göre:

Zaman içinde her seyr, onu yapmakta olan mürid tarafından Yokluk Bilgisi'ne vuslat eğilimindedir.

Tabidir ki tüm taliplerin yokluk bilgisi düzeyine eriştiği pek az görülür. Çoğu durumlarda seyr makamının amaçlarına ulaşması için birtakım çabalar gösterilir. **İşte bu çalışmalar, çok zaman daha kendisinin bir sonraki yokluk bilgisi düzeylerine bile erişmemiş halifelerce yürütülmektedir.**

USÛLÜ UYGULAMA

Konuya nefis terbiyesinin en düşük seviyesinde bulunan müridler, halifeler ve şeyhlerden başlayalım. Bu yönden onları **"Varlık"ta, "Yokluk Yolunda" Ve "Yokluk Bilgisi'ne Ulaşmış**" diye üç gruba ayırabiliriz. Bu dağılım teorisinde gösterdiği, deneyimlerin de doğruladığı gibi, bu grupların üçüne de eşit sayıda insan düşmez;

Çoğunluk **"Yokluk Yolunda"**,

Daha az sayıdaki insanlarda de **"Varlık"ta** ve **"Yokluk Bilgisi'ne Ulaşmış"** gruplarına girerler.

Yokluk Bilgisi'ne her mürid yükselmeyi tam olarak hak edemez. Halife icâzetini alabilir. Eğer şeyh de olursa kendisine ne nasıl öğretildiyse, müridlerine de aynı şeyleri, aynı biçimde öğretmeye çalışır. Fakat dayanıla-

cak bir kuralın, ya da bir misalin bulunamadığı durumlar dışında müridin terbiyesi hiç de kolay olmaz. İşte Şeyhin, ödün vermeyen biçimselliği karşısında imdadına yetişecek bilgiyi verecek birine muhtaçtır.

Demek ki hiçbir kurala, hiçbir emre uymamazlık etmediği halde şeyhlerin çoğu bile sık sık kötü duruma düşebilir. **“Yokluk Yolunda”** olsalarda hiçbir zaman **“İleri Yokluk Bilgisi”**ne yükselemeyecektir.

Burada hatırlatacak olursak insan herhangi bir seyr makamında veya yokluk bilgisilerinin düzeyine erişmiş kişileri tespit edebilir. Fakat birçok kimselerin seyr makamlarında, zeytinyağının üste çıkıp orada **“donduğunu”** görülebilir. **Bu ise yaratılış gereğidir.**

ÖZEL YARDIMLAR

Rüyalar

Rüyalar yalancı bir yükselmelerdir. Mürid gördüğü rüyalar ile hakikâte bir uruç yaptıklarını sanır; şeyh ise işin doğrusunu görür. Şu da var ki bu yalancı yükselmenin asıl amacı, nefis terbiyesinin dışındakilerin ve zayıf olanların gözünü boyamaktır. Genelde rüyalarla birçok manevra başarıya ulaşmış sayılır. Ama denetimli bir terbiye sisteminde, böyle şeylere değer verilmez. Terbiye Sistemini yönünden gerçek yükselme diye

kabul edebileceğimiz tek yükselme, yokluk düzeyinden yapılacak yükselmedir.

Rüyaların etkileri neler olabilir?

Şeyh müridin seyrinde üç yarar birden sağlar:

1) Kendi başarısızlığını örtbas etmiş olduğu gibi başarısının haklılığını ispatlar.

2) Müridin moralini yükseltir. Müridler **"Eğer şeyhim gibi, ben haydi haydi yetişebilirim"** diye düşünür. Böylece rüyalar, pek çok mavi boncuk dağıtmanın yerine geçer.

3) Şeyh seyrde kendi makamını korumuş olur. Müridde oyalayıcı bu rüyalarla "Yokluk Bilgisi" yolunda olduğunun bilincine düşer, tatmin olur, şeyhinden ayrılmaz. İlâh seviyesinde bir ilişkiye giriftâr olur.

Terbiye Sisteminde her gelişmiş bir sonraki makam, vuslat düzeyinde **"varlık kalıntısı"** özelliği gösterir. Bu sebeple talip olanlara hem sezgiler ve rüya adayları bulunur. (istihareciler) Bu nedenle rüyalar, **müridleri yetiştirmede pekâlâ işe yaramaktadır.**

Görev Verme

Görev verme, başka bir yalancı yükselme yöntemidir. Yokluk Bilgisi'ne ulaşmaya çalışan müride, makamı yükseltilmeden iltifaten bir unvan verilir ve tekkeden veya zavi-

yeden uzak bir yere gönderilir.

Seyr makamı ne denli büyükse ve eski mürid ise, görev verme yöntemi o denli kolay uygulanabilir. Bu kişiler şeyhin etrafında piramidinin tepe taşı, tek başına, bir temele dayanamadan boşlukta asılı durmaktadır! Bu ilginç duruma **“yüzen kilit taşı”** adını verilir. Diğer müridler zarar görmesin diye bu tür bir uygulamaya gidilir.

Mürşid Desteği

Bazı tarikat şeyhleri, kendi çocuklarını ve sevdikleri ile öteki müridleri arasında ayrım yapmazlar. Hepsi, Nefis Terbiyesinin en alt düzeyinden işe başlayıp, “Yokluk Bilgisi”ne ulaşabilecek şekilde yetişirler.

Ne var ki birçok tarikatlerde, şeyhler, çocuklarını doğrudan doğruya üst bir düzeye getirirler; çocuklarının bir süre sonra bir basamaktan diğerine yükselmelerine gerek kalmadan, en üst düzeye ulaşacak yeteneği elde edebileceklerini düşünürler, böylece oğul babaya **“hayr-ül halef”** olur, derler. İşte bu ikinci tip durumlara, **Mürşid Desteği** denir.

Başlıca iki usûl ile uygulanır:

1- Bu usûlde, makamdaki müridlerden birisinin yeri görev verme, ya da başka sebeplerden biriyle değiştirilir; Mürşidden

destek alana böylece yol açılır. Bu usûl ikinciye göre daha az kullanılır; çünkü yeni şeyhe karşı cephe alınmasına yol açar.

2- Mürşid desteği görecek olan için, adı etkileyici yeni bir yer yaratılır. Yani sınıflara ayrılmış topluluklarda kayrılan kişiler, makama alttan değil, doğrudan doğruya sınıf sınırının üstünden girerler.

Ancak mürşid desteği gören kişi seyr makamının öteki üyelerinin direnmesiyle karşılaşır. Müridler, kendilerinin daha önce yükselmelerini sağlayan, ileride de sağlayacak olan asıl usûle karşı duygusal bir yakınlıkduyarlarsada üzüntüleri eksik olmaz.

Günümüzde **“şeyhin yerine geçme”** durumlarını hükümetler yaratmaktadır. Tabii olarak yine bu kadroları, **“doldurmasalar da”** buralara, **“oturmaları için”** birtakım kişiler görevlendirilmektedir. Bu atamalar, “Yokluk Bilgisi”ne aykırıdır, denebilir.

Bu atamalarda varlık, ya da yokluk bilgisi aranmaz. Makamlar varlıklılarla bile doldurulmuş olsada, bunlar, zaman içinde “yokluk bilgisi” düzeylerine erişinceye dek bir basamaktan diğerine yükselirler. Zamanla bu durumlar unutulur gider. (Osmanlılarda Meşihat Meclisi)

Görülüyor ki görünüşteki ayrıcalıklar, gerçek ayrıcalıklar değildir; “Yokluk Bilgisi” tüm seyr

makamlardaki tüm insanlara uygulanabilir.

Himmet

Himmet, nefis terbiyesinde bir müridin üstün olan mürşidinden talih ile kazandığı ayrıcalıklı yardımdır.

Himmet ile yükselmeyi —kendimizde değil de başkalarında olursa— hiçbirimiz sevmeyiz. Aynı seyr makamda çalışanlar, himmet ile yükseleni tutmazlar, bu tutumlarını da onun yanlış olduğundan söz ederek, belirtirler. Bilindiği gibi **“kıskançlıkta mantık yoktur!”**

Bir makamdaki müridler, himmet almışın seyr doğrusuna karşı çıkamazlar. Çünkü onların himmet almış biri hakkında susmaları, ona karşı duydukları kıskançlığı örtmek içindir.

TEHLİKELİ ENGELLER

Yol İhtiyarı Olanlar

Özellikle bilgi mahrumudurlar. Ancak zahiren görünen usullere uyulmada aşrılıkları vardır. Bu konular onlarda büyük bir tutku görülür. Hedeflere bakmaz, ama alışılagelen yöntemlerden en küçük bir sapmaya bile izin verilme taraftarı değildirler.

Bunlar **“kalık müridler”**dir. Buna göre **“Bu**

kalık müridler "Yokluk Bilgisi"ne nasıl oluyor da ulaşabilir? Yoksa kalık müridler nefis terbiyesi dışında mıdırlar?" diye sorabilirsiniz. Bu bir ölçü sorunudur.

Hakikatte bir müridin değeri, seyr makamının dışındakiler tarafından değil, kendi şeyhlerince değerlendirilir. Şeyh, emri altındakileri gayretlerine göre değerlendirir.

Yol Düşkünü

Bu durum, henüz yetişmemiş müridleri en çok yanıltan durumdur. İyi çalışan bir müridin yükselmemesi bir yana, telef olduğuna şahit olunur. Bu belirttiğimiz gibi, seyr makamların çoğunda varlık, "Yokluk Bilgisi" de kötü hal olarak görülür.

Yani, olağan durumlar yokluk yolundaseyrden çıkarılmaya neden olmaz, yalnızca yükselmeyi engeller. Oysa varlık, çoğu durumlarda yol düşkünü olmayı gerektirir; çünkü varlık sahibi olmak seyr makamının dengesini bozar ve seyr makamlarının birinci maddesine aykırı düşer:

"Terbiye, her şeye karşın korunmalıdır!"

Daha önce belirttiğimiz gibi insanlar; **"Varlık"ta, "Yokluk Yolunda" ve "Yokluk Bilgisi'ne Ulaşmış**" diye üç ayırdığımızı hatırlayayacaksınız. Bunlara ilaveten her iki uçta ileri derecede **"ileri derece "Varlık"ta "İleri**

derece Yokluk Bilgisi'ne Ulaşmış" olanlar vardır. Bu kişiler insanlar için hedef olarak görülsede insanların nefis terbiyesindeki şevklerini seyr makamlarının dengesini bozarlar. Eğer bu duruma dikkat edilmezse şeyhin müridlerinde yol düşkünü sayısı artar.

İleri derecede olan taliplerin başlarına akla hayale gelmeyen durumlar ve tehlikeler çok fazla gelmektedir. Bu kimseler içinde meczuplar, deliler, ifrat ve tefrit ehli kimseler vardır.

İleri derecede olanlarda iki önemli özellikleri vardır:

1) Mürşidlik yapamazlar. Dengelerini sürekli kaybetme riski içindedirler. "Fark"a ermede yolda kalmışlardır.

2) Nefis terbiyesi birliğini de bozarlar: Şatahat ehlinden sayılırlar.

Görülüyor ki, tipik bir seyr makamında, "ileri derece "Varlık"ta "İleri derece Yokluk Bilgisi'ne Ulaşmış" istenilmez.

Cezbe

Cezbe etkisi, öteden beri yanlış anlaşılmıştır. Bunun başlıca nedeni, müridlerin cezbeye abartılı bir önem vermiş olmasıdır.

Aslında himmet cezbeden daha etkin oldu-

ğudur.

Tek başına cezbe kişiyi, **"Seyrin Dar Kapısı"**ndan kurtaramaz; **"Seyrin Yandolaşımı"**nın uygulanmasına da yardımcı olamaz. Himmet olmadan **"Yan dolaşıma yönelme"**, halifelerin, **"Hiçbir dalda durmuyor.."** gibi söylenmelerine yol açar.

Cezbenin, **"Seyrin Son Durak"** üzerine de etkisi yoktur: Çünkü müridler, ister girişken, ister çekingen olsunlar "Yokluk Bilgisi"ne bağlıdırlar ve er geç kendi "Yokluk Bilgisi" düzeylerine gelip dururlar.

Cezbeyi sağlamanın yolları arasında zikre ve ibadete aşırı düşkünlük gösterme, sohbetlere gitmeye başlama vardır (Özellikle yeni müridlerde görüldüğü gibi, böyle kendi kendini yetiştirme "varlıklı"lığını arttırır ve yükselme hafifler. Ama, kıdem'in etkenliğinin, fazla olduğu makamlarda bu durum sezilemeyecek kadar zayıftır).

Çalışma ve kendini yetiştirmenin olumsuz etkileri bile olabilir. Şöyle ki bu çabalar sonucu, müridin kendi "Yokluk Bilgisi" düzeyine ulaşması için, gerekli basamak sayısı artarsa bu durum görülür.

Henüz yetişmemiş müride cezbenin gerçekte olduğundan daha etkin görünmesinin bir başka nedeni, kendinde **"Yalancı Vuslat"** ın bulunmasıdır.

Böyle kişilerde sinir bozukluğu, mide hastalıkları ve uykusuzluk gibi durumlar görülür. Ama müridde başarının simgesi olan hastalıklar, gerçekte başarının değil, cezbenin zorlanmanın ürünü de olabilir.

Durumu bütünüyle kavrayamayanlar “**Vuslat”**a eriştiklerini sanabilirler. Oysa bunların önlerinde Yokluk Bilgisi’ne ulaşmaları için, daha pek çok zaman ve düzey vardır.

“Yalancı Vuslat” ile **“Vuslat”** arasındaki ince ayrıma, **“Yol Ayrımı”** denir. Bu ayrımı yapabilmeniz için, sormanız gereken soru, **“Söz konusu kişinin niyetinin yararlı bir iş yapmakta olup olmadığı”**dır. Cevap eğer,

a) “EVET” ise, demek ki kişi, henüz yokluk bilgisi düzeyine erişmemiştir, öyleyse durumu, Yalancı Vuslat'a girer.

b) “HAYIR” ise, demek ki kişi, yokluk bilgisi düzeyine erişmiştir, öyleyse durumu **“Yokluk Bilgisi yolunda”**dır.

c) “BİLMİYORUM” ise, siz kendi “Yokluk bilgisi” düzeyinize erişmiş demektir.

Şeyhin icazetini almadan her söz bir yerde yalana dâhil olur.

ŞEYH OLABİLME SIRLARI?

Taliplerin durumları incelenip, bunlar, aynı beceri düzeyindeki öteki müridlerle karşılaştırılabilirler. Ancak **ŞEYH** olmak isteyen şu hususlara dikkat etmelidir.

1) **Bir şeyh olmalı**

Şeyh, makamda sizin üstünüzde olup yükselmenize yardım edebilecek kişidir. Kimi durumlarda bu güce sahip olanları bulmak için, oldukça derin ve geniş kapsamlı araştırmalar gerekebilir. Bu konuyla ilgili olarak yükselmenin, bir üst halifenin verdiği değere bağlı olduğu da unutulmamalıdır. Ne var ki, Nefis Terbiyesinin mürşidleri, kişinin yokluk bilgisi düzeyine eriştiğinin bilincinde iseler, onun olumlu ya da olumsuz yargılarına aldırmayabilirler.

2) **Şeyhi ikna etme**

Şeyh yükselmenize yardım ederse bir şey kazanacağına, ya da yardım etmezse bir şeyden yoksun kalacağına inandırmak için **"gayret kapıları"**nı açmalıdır. **"Seyrin Köprüsü"** diye adlandırılan bu sıkıntılı ve tehlikeli evreyi, kendi gücünüzle geçemeyeceğiniz için yokluk bilgisine ulaşana kadar hizmette devam etmelidir.

3) **Engellere mani olmak**.

Bir makamda eğer bir üstünüzdeki yer, kendi yokluk bilgisi düzeyine erişmiş biri tara-

fından tıkanmışsa, şeyhin size karşı himmet yolunu tıkayan bu kişiler **"şeyhin halefleri"** olmuştur. Bu tatsız duruma, **"Yolun Dar Kapısı** adını verebilir.

Seyr makamlarında halifelerin tıkadığı yoldan ayrılıp, tıkanık olmayan bir yükselme yolu bulunmalıdır. Bu engel düzeltmesine de **"Seyrin Kaydırılması"** denir.

Seyrin Kaydırılmasına karar vermeden önce, Yolun Dar Kapısı önünde olup olmadığınızı, üstünüzdeki halifenin gerçek bir **"icazetli"** olup olmadığını iyice araştırmalıdır. Eğer o yükselebilecekse, dolaşmaya gerek yoktur denilebilir. Bu durumda biraz sabır, bir süre bekleme ile onun yükseldiğine şahit olunur.

4) Yeni durum ve şartlara uyunuz

Bir müridin yapabileceği şey sınırlıdır. Ama eğer intisap ettiği şeyhin yetersiz kaldığını hissederse yeni bir şeyh bulması gerekir. Bu demektir ki zamanı gelince, daha üst düzeyde yeni bir şeyhle ilişki kurmaya hazır olun, demektir.

5) Birden çok halife ile ilişkiye girmelidir. Burada halifelerin kendi aralarındaki konuşmalarından, biribirlerinin sizin hakkınızdaki olumlu görüşlerini desteklemelerinden ve sizin için bir şeyler yapmaya birlikte karar vermelerinden doğar. Tek bir halife ile bu güçlendirici etkiyi hiçbir zaman sağlanamaz.

"YOKLUK BİLGİSİ" SIRLARINDAN

"Yokluk Bilgisi" düzeyine erişmeye çalışan müridi aldatan birçok durumun olması yolun kolay aşılamadığını da gösterir. Bu konuda insanların herbiri için ayrı ayrı hususlar olduğu kesindir. Misal olarak verceğimiz birkaç sır vardır. Bunlar bilinmeli fakat üzerinde durmakta, faydadan çok zarara sebep olduğu için geçilip gidilmelidir. Seyrin hakikatinde ve "yokluk Bilgisi"nde dinin emirleri ve Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin inceliğini bulmaya çalışmalıdır.

Niyâzî-i Mısrî kaddesellâhü sırrahu'l azîz-kullardaki durumu şu şekilde açıklıyor.

"Bin altmış yedi senesi Rebiu'l-ahir sonlarında bir gün kulların çokluğunu, fakat abidlerin azlığını, zahidlerin nadir olduğunu, ariflerin de yani ariflerden Allah Teâlâ'ya yaklaştırılmış olanların azdan az olduğunu; çoğunluğu fasıkların, asilerin ve kâfirlerin teşkil ettiğini ve bana göre bunların Allah Teâlâ'nın rahmetinden uzak bulunduğunu düşünüyor ve kendi kendime diyordum ki:

"Acaba bu çoğunluğun hali ne olacak? Biz iyi biliyoruz ki Yüce Allah Erhamürrahimin'dir." Bunun sırrının, Allah Teâlâ tarafından açılması için kalbimin burçlarında dolaşıyordum. Birden bana iki kanatlı büyük bir kapı açıldı. Kanatlarından birine şöyle

yazılmıştı:

“Bu, dünyanın sırrıdır.” ötekine de: **“Bu, ahiretin sırrıdır.”** yazılı idi. Kapının hemen ardında güzel yüzlü, mütenasip endamlı, yüzünün nurundan Güneşin utandığı bir genç gördüm. Bana dedi ki:

“Sana dünya ve ahiretin sırrı açıldı. Üzerindeki beşeri elbiseyi ve izafi varlığı (vücudu) **at, kapıdan içeri gir. Tuhaf bir şey göreceksin ve sana ledünni ilimler açılacak, Yüce Allah'a yakın ve uzak olanı bilecek ve dertlerden kurtulacaksın.”** Çıkardım ve kapıdan içeri girdim. Bana nurani bir elbise giydirdi. Bir de baktım ki ilmim ve anlayışım, kulağım, gözüm bütün iç ve dış duyularım başka bir ilme, başka bir anlayışa, başka bir kulağa, göze ve yeteneklere değişti. Günüm, “Arzın başka bir arza, göklerin başka göklere değişip herkesin tek kahredici Allah Teâlâ'nın huzurunda duracağı gün” oldu. Ve: **“O'nun vechinden başka her şey helak olacaktır.”** ayetinin manası meydana çıktı. Bildim ki Rabbımın bana giydirdiği elbise, Hakkani varlıktır. Sonra o halimle yaratılmışlara baktım. Gördüm ki benim zannımda abid, zahid, veliyyullah olanların çoğu Allah Teâlâ'dan ve O'nun rahmetinden uzaktır. Onunla Allah Teâlâ arasında gösterişten, işittirmeden, kendini beğendirmeden, nefsini temize çıkarmadan, böbürlenmeden,

kendi nefsi yahut insanlar hakkında Allah Teâlâ'ya kötü zan taşımaktan, ya da zahiren kendinden aşağı olana hakaret gözüyle bakmaktan meydana gelen bir perde vardır. Hâlbuki kendisi iyi yaptığını sanıyor. Ve zannımda fasık, asi, riyakâr, sapkın, bid'atçi, mülhid, zındık olanların çoğunu da Allah Teâlâ'ya yakın, Allah Teâlâ'nın dostu, O'nun sevgilisi gördüm. Bunlar, kalblerinde bulunan üzüntü, zillet, hulus, Allah Teâlâ'yı bilme kendi nefsi ve diğer kullar hakkında Allah Teâlâ'ya iyi zan besleme, herkese tevazu gösterme gibi sebeplerden bir sebeple Allah Teâlâ'ya yaklaşmışlardı. Ve gördüm ki uzaklaştırıcı sebeplerin en kuvvetlisi kibir ve şöhret; Allah Teâlâ'ya yaklaştırıcı sebeplerin en kuvvetlisi de tevazu ve mahviyettir. Aslında yakınlık ve uzaklık varlığı olmayan mevhum şeylerdir ya. Sonra bana:

"Benim velilerim, benim kubbelerim altındadır, onları benden başka kimse bilmez." Kudsi Hadisinin sırrı açıldı. Allah Teâlâ'nın örtüsüyle ayıp kubbelerinin altında gizli olan velileri kimse bilmez. Bunları, izafi varlığı atanlar bilirler. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz buyurmuştur:

"Varlığın öyle bir günahtır ki onunla hiçbir günah mukayese edilmez."

Sonra Hakkani vücudu giydim ve öylece

ikinci defa halka baktım. Bu defa bütün mahlûkatı Yüce Allah Teâlâ'ya yakın gördüm. Gözüm önceki bakışında aldanmış olduğundan üzüntü içerisinde bana döndü. İmam Şatıbi bu görüş makamında bir beyit söylemiş:

"**Bütün insanlar mevla sayılır; Çünkü Allah Teâlâ'nın kazasına göre bir iş yapıyorlar."** Sonra bana daha başka sırlar ve bilgiler de açıldı ki onları ifşa etmek helal değildir. İşte o vakitten beri o görüş ve o varlık benden hiç gitmedi. Evvel ve ahir Allah Teâlâ'ya hamdolsun. [14]

Aziz Mahmud Hüdâî kaddesellâhü sırrahu'l azîz, 948/1552-1038/1628 de **bir gece, rüyasında, cennetlik olduklarını zannettiği birçok kimseyi Cehennem'de, Cehennem'lik zannettiklerini Cennet'te görüyor. Bunun üzerine ertesi sabah derhal Üftâde'ye gidip teslim oluyor.**

Bahsedilen bu durumlar **"Yokluk Bilgisi"** tahsilinde müridin uğradığı sırlı yerlerdir. Bunlar hakikâtte müridi, şek ve şüpheye düşürmek değildir. Belki bütün insanların şek ve şüphesinden çıkarmaktır. Fakat tehlikelidir.

---

[14] (ATEŞ, İrfan Sofraları Niyazî-i Mısrî- 1971) On birinci sofra

ZAHİRDEKİ YOKLUK BİLGİSİ ve SONUÇ

İnsan bahsedilen bilgiye kavuşur. Fakat kitapta üzerinde durmadığımız fakat erzel-i ömür sınıfına giren bir bahis vardır ki, o da "Yokluk Bilgisi"nin zahirî yönüdür. Batınî yukarıda anlattığımız gibi olur. Zahiriden nasıl olur diye düşünenlere bu söz ilk açıdan anlaşılmaz olabilir. Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ bize bunu bildirmiştir. Yokluk bilgisine ulaşmak için çok çalışmış fakat yolda kalmış olanlara, (ölenlere) Allah Teâlâ bu bilgiyi bazılarında erzeli ömür-e [15] kavuşturarak verir.

"Allah Teâlâ sizi yaratmıştır, sonra sizi öldürür ve içinizden kimileri de bilirken bilmez olacakları ömürlerinin en güçsüz durumuna ulaşırlar." [16]

Allah Teâlâ'nın rahmet sıfatıyla insanın ömrünü inkıtaya uğratmasıdır. Bu Rabbi olarak insana yokluğu öğretmesidir. Allah Teâlâ'nın ister zahiren ister batınen bu bilgiye ulaştırıcı olması ne büyük lütuftur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdular ki:

"Allah Teâlâ mahlukâtın olmasına hükmettiği zaman -Müslim'in rivâyetinde: **"Allah mahlûkatı yarattığı zaman"**- yanında bulu-

---

[15] Hac, 5
[16] Nahl, 70

nan, Arş'ın gerisindeki bir kitaba şunu yazdı: **"Muhakkak ki rahmetim gazabıma galebe çalmıştır."** [17]

Yine, Allah Teâlâ **"Elçi göndermedikçe azap edecek değiliz."** [18] buyurdu. Bu âyette geçen "elçi" kelimesini Eş'arî **nebi** olarak almış, Mu'tezile ve Mâturîdi **akıl** olarak almıştır. Ayrıca şu ayet de aynı anlamdadır: **"Rabbin, kendilerine âyetlerimizi okuyan bir rasülü memleketlerin merkezine göndermedikçe, o memleketleri helâk edici değildir. Zaten biz ancak halkı zalim olan memleketleri helâk etmişizdir."** [19] Bu ayetteki 'elçi' (rasül) kelimesinin nebi anlamında olduğu açıktır. [20]

Burada anlatmak istediğimiz, **elçisi gelecek vasfı kalmayan bir kul "Yokluk Bilgisi" demine uğramıştır,** denilir.

Kur'an-ı Kerim'de de Allah Teâlâ da vermediğini veya verdiğini aldığından dolayı kim-

---

[17] Buhâri, Tevhid 15, 22, 28, 55, Bedi'ül'-Halk 1; Müslim, Tevbe 14, (2751); Tirmizi, Daavat 109, (3537).) Buhâri nin bir diğer rivâyetinde: **"Rahmetim gazabıma galebe çaldı"** denmiştir.
Buhâri ve Müslim'in bir rivâyetlerinde: **"**(Rahmetim) **gazabımı geçti"** denmiştir.

[18] İsra, 15

[19] Kasas, 59

[20] (ATAY, 1 : 2 2003), s. 18

seyi sorumlu tutmayacağına dair va'di olduğundan bu durum açığa çıkmış olur..

"Bir kimseye ancak gücünün yeteceğine göre yükümlülük veririz." [21]

"Allah kimseye verdiğini aşan bir yük yüklemez." [22]

"Herkes ancak gücü kadar sorumlu tutulur." [23]

Niyâzî-i Mısrî kaddese'llâhü sırrahu'l azîz, hayatın son dönemlerinde büyük velilerin sıkıntı bunalım çektiğini haber vermektedir.[24]

"Kişi, aklı zeval bulmadıkça kendisi zeval bulmaz." Yani kişi akil ve baliğ oldukça mükellef olma durumu devam eder. Aklı zeval bulup gidince mükellefîyyet de ondan kalkar. Bundan dolayı mecnunlar mükellefiyyet sınırından çıkmışlardır. Öyle ki **o katil olsa kısas edilmez, çocuk gibidir.** Bazı Allah Teâlâ adamları için vaki olduğu gibi ölümlerinden bir gün veya iki gün önce beşer olma özellikleri alınmış olsa da meczuplar da böyledir. Veya günlerce senelerce beşer olma, onlarda yiyen, içen, dokunan, gülen, surat asan

---

[21] En'âm, 152; Ârâf, 42; Mu'minûn, 62.
[22] Talak, 7.
[23] Bakara, 233.
[24] (Niyazî-i MISRÎ, Mecmua-i Kelimât-i Kudsiye-i Hazreti Mısri- 1223)

gibi çeşitli sınıflardır. Bunların hepsi yaşamanın gerektirdiği zahir bir durumdur. Bunda aklın şerefinin beyanı vardır. Şüphesiz onun ölüme yakın zamanlarda geçmesi temkinin emaretlerindendir. Temkin ise iki akıldan birinin ötekine bitişmesidir. İki akıl:

Akl-ı maâş (yaşamla ilgili akıl) ve Akl-ı meâd (ölümden sonra varacağımız hayatla ilgili akıl) dır. Onlardan birisi ötekine, ecelin gelmesine kadar karışmaz. Bu durum, ecelin gelmesi, zamanında birincisi gider. İkincisi kalır. [25]

Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin şu hadisin sırrıda birkez aşikâr oldu.

"Sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk günde cem olur. Sonra bu kadar müddetle "alaka" olur. Sonra bu kadar müddette "mudga" olur. Sonra Allah bir meleği dört kelimeyle gönderir: (Bu melek) rızkını, ecelini, amelini, şaki veya said olacağını yazar, sonra ona ruh üflenir. Kendinden başka ilah olmayan zâta yemin olsun, sizden biri, (hayatı boyunca) cennet ehlinin ameliyle amel eder. Öyle ki, kendisiyle cennet arasında bir zirâlık mesafe kaldığı zaman ona yazısı galebe çalar ve cehennem

---

[25] (ÇETİN, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Y.Lisans Tezi, 87344-1999), s.72; (BURSEVİ, Vâridat-ı Kübra), v.21a, 17. Varidat

ehlinin ameliyle amel ederek cehenneme girer. Aynı şekilde sizden biri (hayatı boyunca) cehennem ehlinin amelini işler. Kendisiyle cehennem arasında bir ziralık mesafe kalınca yazısı ona galebe çalar ve cennet ehlinin amelini işleyerek cennete girer."[26]

Hayrete mucip olsada, zahiren olana misal verecek olursak; "Yokluk Bilgisi" zamanımızda birçok iyi kişinin **Alzheimer hastalığı**[27] veya **Parkinson hastalığı**[28] na uğraması-

---

[26] Buhari, Kader 1, Bed'ü'l-Halk 6, Enbiya 1, Tevhid 28; Müslim, Kader 1, (2643); Ebu Davud, Sünnet 17, (4708); Tirmizi, Kader 4, (2138).

[27] **Alzheimer hastalığı**, günlük yaşamsal aktivitelerde azalma ve bilişsel yeteneklerde bozulma ile karakterize, nöropsikiyatrik semptomların ve davranış değişikliklerinin eşlik ettiği nörodejenaratif bir hastalıktır. En sık görülen tipi demanstır. Çok dikkat çekici, erken semptomlardan biri hafıza kaybıdır. Bu hafıza kaybı, geçmiş hafızanın korunduğu, hastalığın ilerlemesi ile birlikte sıklıkla telaffuz edilmeye başlanan küçük unutkanlıkların başlaması şeklindedir. Bozukluğun ilerlemesi ile bilişsel (kognitif) yeteneklerdeki kayıp, frontal ve temporal lob işlevleri ile ilişkili, dil alanlarında (afazi), beceri gerektiren hareketlerde (apraksi) ve tanıma fonksiyonlarında bozulmaya doğru uzanım göstermeye başlar. Altta yatan patolojik sürecin yansıması olarak limbik sistem ile frontal ve temporal loblar arasındaki

dır, diyebiliriz. Bu kişiler kundakdaki çocuklar gibidir. Onlar bahsedilen bilgiye mânen olmasada zahirende ulaşmıştır. Görünüşte durumları acı olsa da onların cennet kuşları olduğunu bilmeliyiz.

Bu meyanda bu kişilerin bakımını üstlenenler onların Allah Teâlâ'nın rahmetine mazhar olduklarını bilerek velâyetin bu penceresindeki kullara hizmet etmekte kusur etmemelidir.

Bu meselede zahir ve batın farkındalığı zahirden ulaşanların, mürid yetiştirmeye kudretleri olmadığıdır.

Ya Rabbî, bilmediğimiz ve aciz kaldığımız kazançlarla ölüme hergün yaklaşırken bizi mahcubiyet perdesinden korumanı niyaz ediyoruz.

---

bağlantılarda kopmalar olur. Patolojik süreç temporoparietal korteksin yoğun bir şekilde tutulduğu fakat frontal lobuda etkileyen amiloid plak ve nörofibriler yumaklarla karakterize inflamatuvar cevabın birlikteliğinde nöron kaybı ve atrofisini içerir.

[28] **Parkinson hastalığı**, beynin alt kısımlarındaki gri cevher çekirdeklerinin bozukluğuna bağlı bir sinir sistemi hastalığı. Genellikle orta yaş hastalığıdır. Adını hastalığı ilk defa 1917'de titremeli felç olarak tarifleyen James Parkinson'dan almıştır. Binde bir sıklıkla görülen, müzmin, ilerleyici, tedavisiz iyileşmeyen bir hastalıktır.

“Onlar fena bir şey yaptıklarında veya nefslerine zulmettiklerinde Allah Teâlâ’yı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler...” [29]

“Allah Teâlâ onlara zulmetmiyordu. Fakat onlar nefislerine zulmediyorlardı.” [30]

“Ah min el- aşkı ve hâlatihi
Ahraka kalbî bi hararatihi
Ma-nazara aynî ilâ gayrikum
Uskimu billahi ve ayatihi” [31]

Ve´s-selamü ala men ittebeal Hüda

اَللَّهُمَّ صَلِّ عَلىَ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَ عَلىَ آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ

وَ الْحَمْدُ للهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

09.03.2012/Esenler
İhramcızâde İsmail Hakkı

[29] Âl-i İmran,134
[30] Ankebut, 40
[31] Leylâ Hanım kaddesellâhü sırrahu’l azîz

Kaynakça

Dr Laurence J Peter- Dr. Laurence J Peter Raymond [Kitap]. - Ankara : [s.n.], Peter İlkesi- 1993.

AKIN Ali HZ. Ebû Tâlib ve Tarihte Gizli Kalmış Gerçekler" [Kitap]. - İstanbul : Sakaleyn, Ağustos 2007.

ALTUNTAŞ İsmail Hakkı Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî Nakşi Haki Tarikati İlm-i Ledün Sırları [Kitap]. - İstanbul : Gözde Matbaa, 2007.

ATEŞ Süleyman [Kitap]. - Ankara : [s.n.], İrfan Sofraları Niyazî-i Mısrî- 1971.

BAYRAKLI Bayraktar Mukayeseli Eğitim Felsefesi Sistemleri [Kitap]. - İstanbul : Sidre, 2002.

BURSEVİ İsmail Hakkı [Kitap]. - Bursa : [s.n.], Vâridat-ı Kübra.

Çeltik Mustafa Tatcı-Halil Selim Divane, Ariflerin Delili Müşkillerinin Anahtarı [Kitap]. - 2004.

ÇETİN Taner Vâridat-ı Kübra [Kitap]. - Bursa : [s.n.], Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-Y.Lisans Tezi, 87344-1999.

ERGİN O. Nuri Balıkesirli Abdülazîz Mecdî Tolun Hayatı ve Şahsiyeti [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 1942.

KARABULUT Ali Rıza Kayseri'deMeşhur Mutasavvıflar [Kitap]. - Kayseri : [s.n.], 1984.

Niyazî-i MISRÎ [Kitap]. - [s.l.] : Bursa Sultan Orhan Kütüphanesi 690, Mecmua-i Kelimât-i Kudsiye-i Hazreti Mısri- 1223.

YARAR Cezair Mektubât-ı Hasan Sezâî [Kitap]. - İstanbul : [s.n.], 2001.